

SPERLINGENS BACKE

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i fastigheten Sperlingens backe 47, del av L2015:7789/RAÄ-nr Stockholm 103:1, Stockholms kommun och län

DENNIS BERNHUS

Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3279

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Sperlingens backe 47, Birger Jarlsgatan,
lokal Vasakronan till höger och Stureplan i djupet av fotot.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003
Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2019

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

SPERLINGENS BACKE

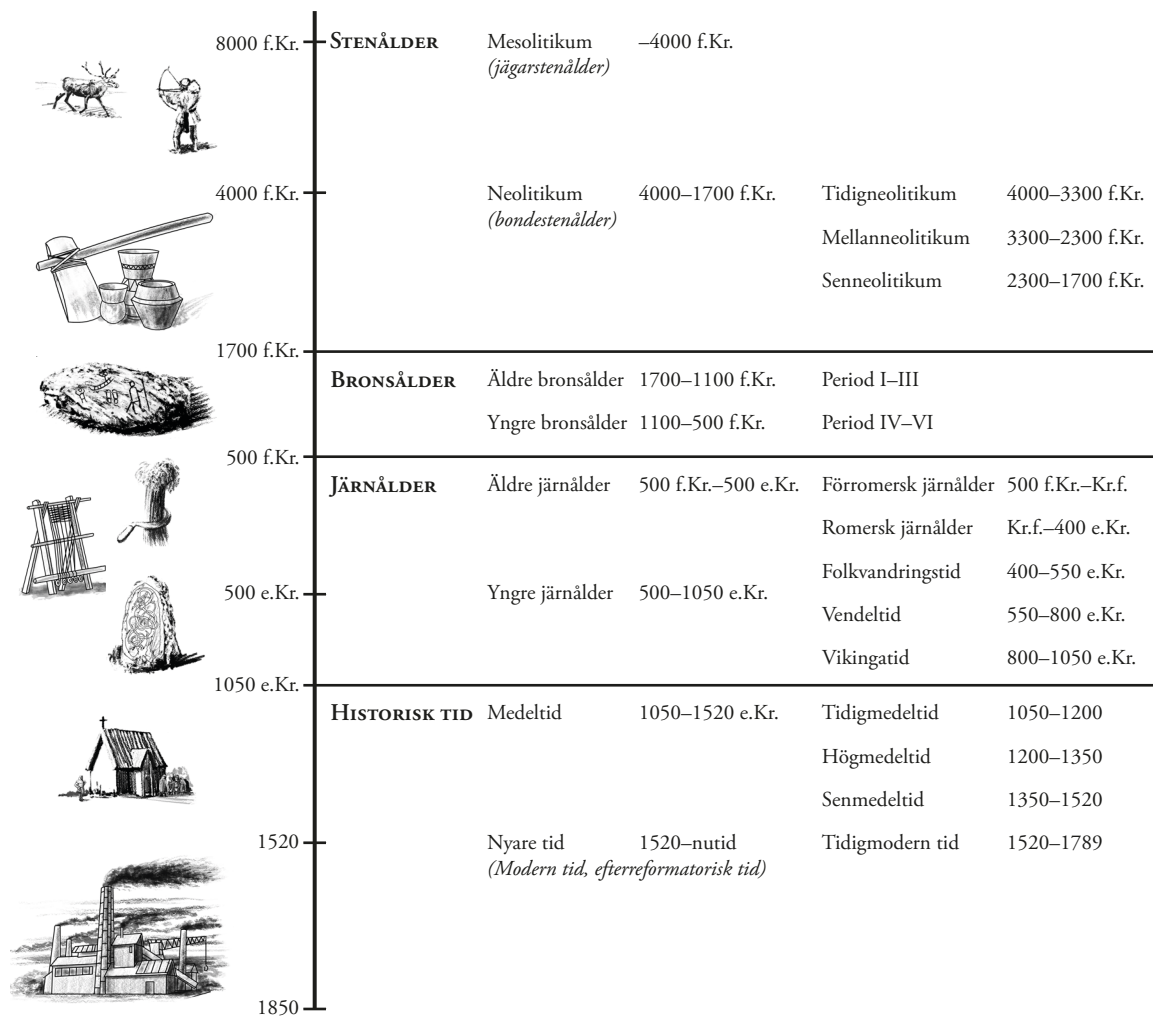
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i fastigheten Sperlingens backe 47, del av L2015:7789/RAÄ-nr Stockholm 103:1, Stockholms kommun och län

DENNIS BERNHUS

Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3279

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, t.ex. fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	7
HISTORISK BAKGRUND	7
GENOMFÖRANDE	8
RESULTAT	9
REFERENSER	11
Litteratur	11
Historisk karta	11
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	12

Figur 1. Platsen för undersökningen (markerad med en svart cirkel) inom stadslagret L2015:7789 (urval, RAÄ-nr Stockholm 103:1). Mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:40 000.

INLEDNING

Arkeologikonsult utförde i början av maj 2019 en arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning inom fastigheten Sperlingens backe 47 efter beslut från Länsstyrelsen i Stockholms län. Platsen för undersökningen ligger inom del av fornlämning L2015:7789 (RAÄ-nr Stockholm 103:1) (figur 1). Anledningen var att Fastighets AB Skjutsgossen nr 8 Co KB skulle gräva två provgropar för att kontroll-

era fastighetens grundläggning inför senare åtgärder som ska göras i närliggande byggnader i kvarteret.

De planerade provgroparna skulle vara ca 1x1 meter och ca 3 meter djupa. Syftet med den arkeologiska undersökningen var att på ett vetenskapligt arbetsätt dokumentera och analysera de provgropar som grävdes inom fornlämningen för att få en indikation på eventuella behov av arkeologiska åtgärder.

HISTORISK BAKGRUND

Kvarteret Sperlingens backe fick sitt namn efter generalmajoren Kasper Otta Sperling (1596–1655) som år 1645 uppförde ett av stadsdelens första stenhus vid den västra änden av Riddargatan. Enligt historiska kartor från början av 1600-talet ska två längre replagarbanor för flottan ha legat på Sperlingens backe. Allteftersom Stockholms befolkning ökade, uppstod ett stort behov av fler bostäder och i enlighet med 1640-talets regleringsplan över Normalm så reglerades även det så kallade Ladu-

gårdslandet (dagens Östermalm). Syftet med regleringsplanen var att utveckla en mer representativ huvudstad. Det var först 1885 som Ladugårdslandet fick sitt nuvarande namn Östermalm, via en omröstning i stadsfullmäktige. Stadsdelen skulle urbaniseras, den övervägande trähusbebyggelsen som fanns revs och fick lämna plats för en större modernare stadsdel i sten (Boström 2008, Krus 2014, Århem 2013) (figur 2).

Figur 2. Historisk karta över Sperlingens backe, med Sperlings hus framför Rännilen. Årtal okänt, före 1733 och efter 1645. Karta från Stadsarkivet HK00134. Skala 1:1 000.

GENOMFÖRANDE

Undersökningen startades med en arkiv- och kartstudie för att sammanställa en översiktlig fornlämningsbild av området Sperlingens backe, samt för att identifiera eventuellt tidigare arkeologiska undersökningar inom området.

Den aktuella fastigheten ligger inom stadsdelen Östermalm i Stockholm och är i dagligt tal mer känd under namnet Sturegallerian. Det finns inga tidigare kända arkeologiska undersökningar inom kvarteret.

Platsen för provgroparna låg inom källarutrymmena till Vasakronans lokaler Sperlingens backe 47. Inmätningarna av schakten gjordes analogt och digitaliserades sedan in på befintligt ritningsunderlag.

Provgrop 1 blev 1x1,10 meter i dageröppningen och 3 meter djup. **Provgrop 2** blev 1,10x1,40 meter och 1,80 meter djup. Groparna grävdes ur med hjälp av en sugbil (figur 3).

Figur 3. De två provgrop som schaktades vid Sperlingens backe 47. Mot bakgrund av schaktriting, skala 1:250. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:3000.

RESULTAT

Grävningen av provgroparna inom Sperlingens backe 47 utfördes i två mindre separata rum nere i källarutrymenarna till fastigheten.

Provgrop 1 hade en utbredning av 1x1,10 meter och schaktades ner till 3 meters djup från befintlig golvnivå. Direkt under dagens betonggolv ca 0,20 meter djupt kom ett tjockt raseringslager av tegel och murbruk som var ungefär 0,80 meter tjockt. Raseringen låg på ett bärande fundament som mycket troligt tillhör bebyggelsen från slutet av 1800-talet. Fundamentet

framkom i norra delen av schaktet på ca 1 meters djup och var 0,90 meter tjockt och täckte exakt halva ytan av schaktet. Under denna rasering och intill det större stenfundamentet framkom en tjock kompakt steril grå lera, som fortsatte ner till schaktbotten på 3 meter. Under stenfundamentet vid ett djup av 1,90 meter framkom en stående träpåle som var nedslagen i leran. Träpålen tillhör grundförstärkningen till stenhuset som byggdes i slutet av 1800-talet (figur 4).

Figur 4. Översikt av första provgropen efter 1 meters djup.

Figur 5. Foto av andra provgropen med träplank högst upp i bild, rustbädd i nedersta vänstra hörnet och den påle som borrhö provet togs på centralt i bild.

Provgrop 2 hade en storlek på 1,10x1,40 meter och grävdes ner till ett djup av 1,60 meter. Även här framkom den tjocka raseringen av tegel och murbruk direkt under det befintliga betonggolvet. Denna provgrop innehöll en mängd trärester. Under tegelraseringen framkom ett mer intakt trämaterial i form av liggande träplankor. Plankorna låg tvärs över schaktet i en nordvästlig till sydostlig riktning och var 0,05 meter tjocka och de hade en bredd på 0,20 meter. Möjligen rör det sig om ett trägolv till den äldre 1800-tals byggnaden. Trägolvet framkom ca 1,10 meter under det befintliga betonggolvet och var av en grov robust karaktär. Strax under träplankorna framkom även här en träpåle som tillhör grundförstärkningen till stenhuset som byggdes i slutet av 1800-talet. Schaktmassorna under träplankorna och runtom träpålen bestod av samma

gråa lera som i provgrop 1. Vid ett djup av 1,50 meter framkom en liten del av en liggande trästock i det västra schakthörnet, möjligen utgjorde den en del av en rustbädd till det möjliga trägolvet (figur 5).

Utifrån de trälämningar som framkom i de bägge provgroparna är det rimligt att anta att det rör sig om en möjlig rustbädd och ett golv till bebyggelselämningar från sent 1800-tal.

Sammanfattningsvis framkom inget av arkeologiskt intresse vid den arkeologiska undersökningen. Inga fynd tillvaratogs. På grund av schaktningsmetoden med sugning, det trånga utrymmet och bristen på ljus var det nästintill omöjligt att urskilja några eventuella fynd vid schaktningarna.

REFERENSER

Litteratur

BOSTRÖM, R, F. 2008. *Ladugårdslandet och Tyskbagarbergen blir Östermalm*. Stockholm.

KRUS, A. BIRATH, A. OLSSON, F. SCHILL, H. ÅHGREN, M. LEWAN, T. 2014. *Kv. Sperlingens backe, Stockholm Kulturmiljöanalys, 2014-06-30*. Nyréns arkitektkontor.

ÅRHEM, B. 2013. *Pumpstocken 10, Stockholm stad, Norrmalm, RAÄ 103:1. Arkeologisk förundersökning 2006–2008 SR 1463*. Stockholms stadsmuseum.

Historisk karta

LADUGÅRDS-LANDS TRAKT-INDELNING (ÅRTAL OKÄNT)
Östermalm, Stockholms stad
Stockholms stadsarkiv, HK00134 (HK75)
Karta över indelning på Ladugårdslandet
Förrättningsman okänd

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Uppdragsgivare:	Fastighets AB Skjutsgossen nr 8 Co KB
Länsstyrelsens dnr:	431-18706-2019
Länsstyrelsens beslutdatum:	2019-05-02
Arkeologikonsults projektnr:	3279
Uppdragsnr i Fornreg:	201900514
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Utförandetid fältarbete:	2 maj – 9 maj
RAÄ-nr, FMIS:	Stockholm 103:1
Lämnings-nr, KMR:	L2015:7789 Stadslager
Län:	Stockholm
Socken och kommun:	Stockholm
Fastighet:	Sperlingens backe 47
Koordinatsystem:	SWEREF99 1800
Höjdsystem:	RH 2000
Projektledare och fältarkeolog:	Dennis Bernhus
Kvalitetsgranskare:	Kenneth Svensson
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

Fornminnesregistret (FMIS) stängdes ner i början av 2019 och ersattes av Kulturmiljöregistret (KMR).

Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3279